

Wegwijzer voor attestering van dyslexie in het hoger onderwijs in Vlaanderen¹

1. Erkenning en afbakening van doelgroep

Het uitgangspunt van de Wegwijzer is de erkenning van studenten met dyslexie als een specifieke doelgroep met specifieke onderwijsbehoeften.

Voor het afbakenen van de doelgroep wordt volgende (beschrijvende) definitie gehanteerd:

Dyslexie is een stoornis die gekenmerkt wordt door een hardnekkig probleem met het aanleren en het accuraat en/of vlot toepassen van het lezen en/of het spellen op woordniveau.
(Stichting Dyslexie Nederland, 2003)

Met deze definitie sluit de Wegwijzer, samen met de Stichting Leerproblemen Vlaanderen, aan bij het conceptueel kader van de Stichting Dyslexie Nederland².

In de lijn van het onderliggende conceptueel kader³, beschouwt de Wegwijzer handicapsituaties voor studenten met dyslexie als het resultaat van een wisselwerking tussen enerzijds de persoonsgebonden kenmerken (waaronder de functiebeperking) en anderzijds de omgevingsfactoren. Een overzicht van handicapsituaties voor studenten met dyslexie in het hoger onderwijs is opgenomen in het VLAHHO (*Vlaams Analyse kader Handicapsituaties in Hoger Onderwijs*).

2. Onderwijs- en examenfaciliteiten

Het erkennen van studenten met dyslexie als specifieke doelgroep impliceert de erkenning van het recht op onderwijs- en examenfaciliteiten voor deze groep studenten.

Wat **examenfaciliteiten** betreft, worden volgende (compenserende) faciliteiten voorgesteld:

- ❖ spreiden van examens: voldoende tijd tussen de examens
- ❖ aanpassing van examenvorm:
 - voldoende tijd op het examen: de op dit moment gangbare praktijk van 1/3 meer tijd wordt als indicatie voorgesteld
 - mondelinge examens in plaats van schriftelijke of vice versa
 - multiple choice vragen vervangen door open vragen
 - luidop voorlezen van vragen
 - mondelinge toelichting bij schriftelijke examens
 - gebruik technologische hulpmiddelen op het examen (o.a. draagbare pc)
 - aanvaarden van spellingsfouten wanneer deze geen essentieel curriculumonderdeel zijn

De opsomming van de bovengenoemde faciliteiten zijn algemeen vakoverschrijdend. Om te bepalen wat de faciliteiten kunnen zijn op het gebied van specifieke opleidingsonderdelen (vb. taalvakken), zullen de instellingen van het hoger onderwijs en de opleidingsteams (vakdidactici) zich over het probleem moeten buigen. Beslissingen hierover hangen immers samen met de dialoog over essentiële eindtermen.

De Wegwijzer vraagt in het bijzonder ook aandacht voor het (taal)probleem waarmee studenten met dyslexie in Engelstalige programma's op examens geconfronteerd worden.

¹ Deze Wegwijzer is het resultaat van de werkzaamheden van de VEHHO-werkgroep Dyslexie hoger onderwijs, najaar 2004. De Wegwijzer synthetiseert de voornaamste conclusies. Een volledige weergave van werkzaamheden en discussies is te vinden in het eindrapport van de Werkgroep (op de website www.vehho.be > Wegwijzer Dyslexie > Verslag Werkgroep)

² Uit: Diagnose van Dyslexie (brochure van de Stichting Dyslexie Nederland, herziene versie 2003).

³ Het handicapcreatiemodel van Fougeyrollas: zie VLAHHO.

Wat betreft de **onderwijsfaciliteiten** brengt de Wegwijzer volgende faciliteiten onder de aandacht die op dit moment met succes in verschillende instellingen worden ingezet:

- ter beschikking stellen van kopies van notities medestudenten
- gebruik portable tijdens lessen voor het nemen van notities
- ter beschikking stellen van digitale bestanden

Verdergaand dan de voornoemde faciliteiten, die hoofdzakelijk gericht zijn op het inpassen van studenten in het bestaande systeem, bepleit de Wegwijzer toch hoofdzakelijk de ontwikkeling van een onderwijsvisie en onderwijsstrategieën gebaseerd op het concept '**Educational Design for All**'.

3. Attestering

3.1. Attestering op grond van onderkende diagnose

Met het oog op het verwerven van onderwijs- en examenfaciliteiten, dient een student een gemotiveerd verslag van een diagnosestelling te kunnen voorleggen.

Het verslag van een onderkende diagnosestelling wordt als een noodzakelijke én voldoende voorwaarde gezien.

Stichting Dyslexie Nederland (SDN) volgend, zijn de criteria waaraan de onderkende diagnosestelling dient te beantwoorden de volgende:

Criteria onderkende diagnose Stichting Dyslexie Nederland

1. Het vaardigheidsniveau van lezen op woordniveau en/of spelling ligt significant lager dan dat wat gevraagd wordt van het individu, gegeven diens leeftijd en omstandigheden (criterium van de achterstand)

2. Het probleem in het aanleren en toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau blijft bestaan, ook wanneer voorzien wordt in adequate remediërende instructie en oefening (criterium van de didactische resistentie)

Onder 'omstandigheden' wordt een situatie verstaan waarin de persoon zijn lees- en spellingvaardigheid functioneel moet toepassen, i.c. de leeromgeving in het onderwijs, de werkplek of een andere situatie. De situatie waar de betrokkene op basis van zijn aanleg en talent is in terechtgekomen, vereist een beheersing van lezen op woordniveau en spellen waaraan hij/zij, qua accuraatheid en/of vlotheid, duidelijk niet voldoet.

'Adequate remediërende instructie' slaat op de maatregelen die het onderwijs kan nemen op het gebied van instructie en begeleidende oefening, die op maat gemaakt zijn van de student. Afgezien van een taakgerichte aanpak is zorgvuldige protocollering een belangrijke voorwaarde.

Een gemotiveerd verslag bevat naast de conclusies van het onderzoek ook een anamnese, een overzicht van de afgenomen testen en de behaalde resultaten.

De binnengebrachte verslagen worden gecontroleerd op hun degelijkheid. Dit gebeurt door een hiertoe bevoegde persoon/instantie (cfr. 3.2.).

Indien de expertise hiertoe niet binnen de instelling beschikbaar is, kunnen instellingen samenwerken met een extern expertisecentrum.

Voor studenten die (om verschillende redenen) geen of onvoldoende verslaggeving kunnen voorleggen, voorziet de onderwijsinstelling (doorverwijzings)mogelijkheden tot (her)testing. Ook dit kan gebeuren in samenwerking met een extern expertisecentrum.

De leeftijd waarop de diagnose werd gesteld (en dus ook ouderdom van het verslag) is van geen belang. Daarom loont het in elk geval de moeite om verslagen van eerder onderzoek van studenten die zich aanmelden, op te vragen.

3.2. Voorstel procedure voor het afleveren van attesten

De verslagen van eerder diagnostisch onderzoek en de diagnostiek van de (her)testing die door de studenten ingeleverd worden, worden beoordeeld door een psycho-diagnostisch geschoolde deskundige op het vlak van leerproblemen.

De instelling maakt afspraken met de interne/externe expert met betrekking tot het engageren van (externe) deskundigheid voor het nakijken van de verslagen en de financiering van het testonderzoek.

De instelling bepaalt eveneens tot wiens last deze kosten vallen: de instelling zelf, de student of de studentenvoorzieningen.

Indien de diagnose bij (her)testing gesteld is, bezorgt de deskundige aan de onderwijsinstelling en/of de student (minimaal) een dyslexieverklaring waarin wordt aangegeven dat de student dyslexie heeft (onderkende diagnose).

Indien de verslagen van een eerder onderzoek goedgekeurd worden, informeert de deskundige de onderwijsinstelling hierover volgens de tussen beide partijen gemaakte afspraken.

Het is vervolgens de instelling hoger onderwijs die aan de student, na (her)testing of bij goedkeuring van ingediende verslagen, volgens de binnen de instelling gangbare procedures, een document aflevert waarin vermeld staat:

- wat het standaardaanbod is van faciliteiten waarop een student binnen de instelling recht heeft. Dit veronderstelt dat op het niveau van de instelling bepaald is wat het aanbod is. Het hoger vermeld overzicht kan daarbij richtinggevend zijn.
- wat de procedures zijn die de student (jaarlijks) dient te volgen om de faciliteiten te activeren.

De verantwoordelijkheden van de betrokken actoren worden in het document geëxpliciteerd.

3.3. Buitenlandse studenten

Voor studenten die vanuit het buitenland komen en die in het kader van uitwisselingsprogramma's voor een kortere periode aan een Vlaamse onderwijsinstelling studeren, wordt volgende werkwijze voorgesteld:

- voorleggen van attesten/verslagen en controle ervan is nodig
- de controle gebeurt op grond van de criteria die in het land van herkomst gehanteerd worden

Ook een bewijs van de onderwijsinstelling waar de student ingeschreven is en waarin wordt aangegeven dat de student dyslexie heeft, en bijgevolg in aanmerking komt voor faciliteiten, wordt voldoende geacht.

4. Inbedding van de attestering in het proces van leertrajectbegeleiding

De procedure tot attestering en het toekennen van het recht op faciliteiten is geen op zich staand feit. De richtlijn bepleit een inbedding ervan in het proces van studietrajectbegeleiding zoals daaraan vorm wordt gegeven binnen de instelling.

Voorafgaand en volgend op de procedure tot attestering worden minimaal twee begeleidingsmomenten voorzien:

- *bij aanmelding*, en wel met het oog op het informeren van de student over het aanbod aan faciliteiten, procedures die moeten gevolgd worden en het opstarten van de procedure voor attestering.

De instelling maakt duidelijk kenbaar bij wie studenten met dyslexie zich dienen aan te melden. Indien het gesprek tijdig kan plaatsvinden, biedt het aan de student ook de kans zijn studiekeuze af te toetsen in dialoog met de instelling.

- *na afronding van de procedure*, met het oog op het afleveren van het document (waarvan sprake in 3.2) en het concretiseren van de faciliteiten op maat van de individuele student in zijn specifieke opleidingscontext.

Het concretiseren (en evalueren) van de (ingezette) faciliteiten gebeurt idealiter ook *jaarlijks* in een (opvolgings)gesprek met een contactpersoon uit de instelling die vertrouwd is met de specifieke onderwijscontext en het traject van de student.

De instelling bepaalt hiertoe de procedures en informeert de student hierover.

In het bijzonder voor *eerstejaarsstudenten* en studenten die zich binnen de instelling voor het eerst aanmelden met dyslexie, bepleit de Wegwijzer dat instellingen kansen creëren om bijkomende begeleidingsnoden (vb. studiemethode, planning...) in kaart brengen.

De Wegwijzer vraagt daarbij bijzondere aandacht voor 'secundaire leerproblemen' die een gevolg kunnen zijn van de dyslexie (faalangst, negatief zelfbeeld...). In dit geval formuleert de instelling een begeleidingsaanbod. De aandacht zal daarbij veeleer uitgaan naar het compenseren dan wel het remediëren⁴. De Wegwijzer wenst evenwel te benadrukken dat niet alle studenten met dyslexie nood hebben aan bijkomende begeleiding.

Indien studenten met dyslexie vragen hebben die verder reiken dan wat de instelling kan bieden, draagt de instelling er zorg voor dat een correcte doorverwijzing kan gebeuren. Dit kan in het bijzonder het geval zijn bij studenten bij wie de diagnose voor het eerst gesteld wordt.

5. Inbedding van de begeleiding van individuele studenten in een dyslexie- en diversiteitsbeleid op het niveau van de instelling

De Wegwijzer bepleit dat concrete maatregelen die getroffen worden naar (individuele) studenten met dyslexie ingebed worden in een dyslexiebeleid op het niveau van de instelling. Hierbij kan de aandacht uitgaan naar:

- de onderwijs- en examenregeling, waarbij studenten met dyslexie faciliteiten kunnen aanvragen
- de te volgen stappen om faciliteiten aan te vragen
- de te contacteren medewerkers van de instelling om deze zaken te bespreken
- de wisselwerking tussen het toekennen van faciliteiten en het aanbod van studentenbegeleiding

Deze maatregelen worden bij voorkeur gekaderd in een ruimer beleid ten behoeve van studenten met functiebeperkingen en mogelijk een ruimer diversiteitsbeleid.

⁴ Alleen voor studenten bij wie de diagnose voor het eerst wordt gesteld en bij wie nog geen enkele vorm van remediëring gebeurd is, kan remediëren enige zin hebben (vb. herhalen van spellingsregels).

